

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Źródło Życia, Drzewo Życia, Światło Życia”, 2015, papier wycinany, gwasz
Tekst hebrajski: jak w tytule. Źródłem tych cytatów są teksty liturgiczne.

“Spring of Life, Tree of Life, Light of Life”, 2015, paper cut-out, gouache
Hebrew text: as the title. The terms come from liturgical texts.

MONIKA KRAJEWSKA

**WYSTAWA WYCINANEK MONIKI KRAJEWSKIEJ
„SZUKAM RAJU”
“SEEKING PARADISE” – MONIKA KRAJEWSKA’S
PAPER CUT-OUTS**

„Patrz sosna tutaj ma igły sosnowe
Tu trawa ze zwyczajnej trawy

...

ale ciągnie nad lasem
klucz hebrajskich liter”

Jerzy Ficowski *Próba czasu*

Od Redakcji:

W tradycyjnej sztuce żydowskiej – dekoracji synagog, haftach obrzędowych, rzeźbie nagrobnej i wycinankach – tekst spleta się z obrazem: symbolem lub ornamentem. Ta subtelna gra obrazu i słowa inspirowała Monikę Krajewską, dla której czasem werset z modlitwy, Tory, błogosławieństw, a kiedy indziej „obraz pod powiekami” są punktem wyjścia do poszukiwań.

Autorka do wycinanek doszła poprzez cmentarze. Przez lata z mężem Stanisławem fotografowała – często wręcz „odkrywając” – zapomniane wówczas cmentarze i synagogi, czego owocem były albumy fotograficzne *Czas kamieni* (1982) i *A Tribe of Stones* (1993), a także wystawy i odczyty, m.in. w Polsce, USA i Izraelu, oraz publikacje poświęcone symbolicznie płaskorzeźb

“See the pine and its pine needles
And grass made of simple grass

...

but over the forest flies
a flock of Hebrew letters”

Jerzy Ficowski *Test of Time*

Editorial:

In traditional Jewish art – synagogue decorations, ritual embroidery, cemetery sculpture and bas-relief and paper cut-outs – text interweaves with the image: symbol or ornament. The subtle interplay between the image and the word inspired Monika Krajewska, for whom

na nagrobkach. Badając mowę symboli, poznała dawną wycinankę żydowską, a przy okazji wystaw fotografii – pionierki obecnego jej renesansu: Yehudit Shadur w Izraelu i Tsirl Waletzky w USA, które pokazały jej swoje warsztaty pracy. Żydowskich symboli i liter używała w kolażach i projektach tkanin, a do regularnego wycinania i kaligrafii przystąpiła pod wpływem niezwykłej atmosfery Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie, gdzie w 1997 roku po raz pierwszy uczestniczyła w wystawie wycinanek. Potem pokazywała swoje prace w innych miejscach w Polsce i za granicą; m.in. wystawę jej frotaży („przecierek”) i fotografii nagrobków oraz wycinanek gościło w roku 2000 Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.

Monika Krajewska mieszka w Warszawie. Prowadzi warsztaty i wykłady ukazujące tradycję żydowską poprzez sztukę, m.in. w Centrum Kultury Jidysz i w szkole Lauder-Morasha w Warszawie oraz na festiwalach kultury żydowskiej. Jej fotografie cmentarzy prezentowane są m.in. w Muzeum POLIN, a wycinanki m.in. w PME. Znajdują się także w zbiorach prywatnych. Wiele jej prac powstało z okazji narodzin, uroczystości bar micwy i bat micwy oraz ślubów w rodzinach przyjaciół. Darem autorki są też mizrachy (tablice na wschodnią ścianę) w dwóch warszawskich synagogach. Jest członkinią Guild of American Papercutters.

Monika Krajewska:

Mimo zachwytu dla dzieł anonimowych często mistrzów tradycji, która kwitła w Europie w XVIII i XIX wieku, czerpię z nich tylko niektóre wątki, np. w *mizrachach*. Motywy łączę po swojemu i wprowadzam nowe – też z tradycji żydowskiej, ale spoza kanonu starej wycinanki, np. ze średniowiecznych iluminowanych rękopisów. Tak więc moje prace są coraz częściej własną interpretacją żydowskich tekstów i symboli. Oto przykład: ważnej w judaizmie idei utożsamienia menory z Drzewem Życia nadałam nietradycyjną formę opartą na mandali. Zestawiam ważne dla mnie wersety z Biblii, Talmudu, modlitw i pieśni i dodaję do nich obraz.

a verse from the Torah, blessings or sometimes “closed-eye images” might be a starting point for experiments.

Krajewska discovered Jewish cut-outs through her experiences with cemeteries. With her husband, Stanisław, for years she photographed, sometimes even “discovered,” forgotten cemeteries and synagogues. The collected materials were published in two picture albums: *Czas kamieni* [Time of Stones] (1982), and *A Tribe of Stones* (1993) and presented in exhibitions in Poland, the USA, Israel and other countries. The author also gave lectures and published works about tombstone bas-relief symbolism. Studying the significance of symbolism brought her into the world of Jewish paper cut-outs, an art form whose current revival was pioneered by Yehudit Shadur in Israel and Tsirl Waletzky in the USA. Krajewska met the artists and visited their studios. She started using Jewish symbols and letters in collages and textile designs and began using paper cut-outs and calligraphy regularly after experiencing the extraordinary atmosphere of the Jewish Culture Festival in Kraków, where she also for the first time participated in an exhibition of paper cut-outs (1997). Her works were exhibited in many Polish and foreign galleries, for example a collection of Krajewska's frottage, cut-outs and tombstone bas-relief photographs was displayed in 2000 in The State Ethnographic Museum in Warsaw.

Monika Krajewska lives in Warsaw. She conducts workshops and lectures presenting Jewish tradition through art, for example in the Centre for Yiddish Culture, Lauder-Morasha School in Warsaw and various Jewish festivals. Among others, her photos of cemeteries are

Używam też często materiałów i technik nieobecnych w ludowej wycinance Żydów Europy Wschodniej. Podczas gdy tradycyjne wycinanki były prawie zawsze malowane, ja bądź je maluję, bądź pozostawiam białe lub czarne na tle malowanym techniką własną tuszem, farbami wodnymi i akrylowymi lub tworzonym techniką wielowarstwowego kolażu. Wycinam, tak jak dawni twórcy, przy pomocy nożyka. Wplecione w obraz wersety są najczęściej wycięte, podczas gdy dawniej były przeważnie kaligrafowane. Łączę też wycinankę z kolażem, frotażem i fotografią.

Cykl „Płonący” to moje requiem dla przedmiotów ceremonialnych, które zostały unicestwione wraz ze społecznościami, które je tworzyły i pielęgnowały. Jeżeli los ten spotkał synagogi i cmentarze, to cóż dopiero koronkowe wycinanki... Ocalały okruchy.

Cykl „Tatry i Psalmi”: Kiedy nie jestem w Tatrach, Tatry są we mnie. To miejsce, gdzie spotykają się Psalmi i żywioty. Gdzie piękno i groza są tak mocne, że dorównują im tylko słowa Psalmów i błogosławieństwa, które odmawia się na widok wielkich gór, błyskawicy, na odgłos grzmotu.

W cyklu „Oto pokolenia” wycinanka jest uzupełnieniem frotażu, czyli „kalkowania” reliefu na papier. Tą techniką dokumentowałam motywy z płaskorzeźb na macewach; tu rysunki z różnych nagrobków łączę z dobranymi tematycznie, wyciętymi wersetami.

Czasem wplatam w wycinankę ulubione motywy z nieistniejących już drewnianych synagog, dzieła rąk i wyobraźni malarzy i rzeźbiarzy z małych miasteczek, którzy poprzez swą „świętą pracę” dawali wyraz wizji świata zakorzenionej w Biblii, naukach rabinów i żydowskich obyczajach ludowych, podobnie jak twórcy wycinanek. Co mnie łączy z tradycją? Chyba to, że uprawianie sztuki wycinania to jeden ze sposobów uczestniczenia w życiu społeczności. Śluby, narodziny, bar micwy i bat micwy (czasem moich uczniów) inspirują do wycinanek związanych z konkretnymi osobami, do szukania w tekstach modlitw i pieśni wersetów pasujących do życia

displayed in the POLIN Museum and paper cut-outs in The State Ethnographic Museum in Warsaw. Many works are owned by private collectors and a lot were created for specific occasions, like births, bar mitzvah, bat mitzvah or weddings. The artist also gifted her mizrachs (tablets for eastern wall) to two synagogues in Warsaw. She is a member of the Guild of American Papercutters.

Monika Krajewska:

Although I admire the works of often anonymous masters of the traditional art form most popular in Europe in the 18th and 19th centuries, only some of their motifs appear in my art, for example in the *mizrach* cycles. I use my own ideas to interweave the motifs, I also introduce new ones, which are a part of Jewish tradition, but are not canonical in paper cut-outs and come, for example, from medieval manuscript illustrations. Consequently, my works more and more often are my own interpretations of Jewish texts and symbols. Example: the idea of identifying the menorah with the Tree of Life, an important notion in Judaism, in my works takes the untraditional form of mandala. I collate personally important verses from the Bible, the Talmud, prayers or hymns, and add visuals to them.

Moreover, I often use materials and techniques not employed in the traditional paper cut-outs of East European Jews. Traditionally, paper cut-outs were almost always painted. I do it occasionally, sometimes leaving them black or white, set against backgrounds painted with ink, water colours, acrylic, or made of multi-layered collage. I cut out with a small knife, as did

kogoś z przyjaciół. Mizrah na wschodnią ścianę czy ketuba – dokument ślubny, to dla mnie przede wszystkim część tradycji religijnej, a nie obiekt do galerii. Nastrój świąt obchodzonych w domu i w synagodze, słowa liturgii i pieśni śpiewane za szabatowym stołem aż się proszą o swoje odbicie w wycinance.

Chciałabym też umieć wyrazić osadzenie – przez tyle wieków – żydowskiego życia w polskich realiach, klimacie, krajobrazie. Wtedy palma sąsiaduje z paprocią, a lampki chanukowe widać przez ośnieżone szyby.

Fascynują mnie motywy światła, bramy, symbolika menory, Drzewa Życia, Raju, zwierząt mitycznych, odniesienia mesjańskie. W dawnych wycinankach nie działały prawa proporcji, perspektywy i anatomii; istniał rajski ogród pełen fantastycznych zwierząt i wyrazistych symboli. Tworząc własne, szukam własnego Raju...

artists of old. The verses used in the work are usually cut out, whereas traditionally they were usually calligraphed. I also combine paper cut-outs with collage, frottage and photography.

The cycle titled "Burning" is my requiem for the ceremonial items destroyed together with the communities that produced and took care of them. If even synagogues and cemeteries perished, what was the fate of delicate paper cut-outs... Only slivers survived.

The "Tatra and Psalms" cycle: When I am not in the Tatra Mountains, they are in me. Elements and Psalms meet there, in that place where beauty and terror are so strong, that they can be countered only with the words of Psalms and blessings spoken when seeing imposing mountains, lightning, or hearing thunder.

In the "Generations" cycle, paper cut-outs complement frottage (tracing reliefs onto paper). I used this technique when documenting bas-relief motifs on matzhevahs; here I combine pictures from various tombstones with appropriate cut-out verses.

Sometimes I use my favourite motifs from wooden synagogues that no longer exist, temples shaped by hands and imagination of painters and sculptors living in small towns, whose "holy" work expressed the view of the world as taught by the Bible, Rabbis' teachings and Jewish tradition, just like the artists who created paper cut-outs. What is the connection between me and tradition? Perhaps the fact that practising this art is a way to participate in the life of the community. Weddings, births, bar mitzvahs and bat mitzvahs (sometimes of my students) inspire me to create paper cut-outs for specific people, to find in prayers and hymns verses suiting a friend's life. For me, a *mizrah* for the east wall or a *ketubah* (Jewish prenuptial agreement) are something more than yet another object to hang in a gallery, they are elements of tradition and religion. Holiday atmosphere at home and synagogue, liturgy and hymns sang at the Shabbat table – all these moments ask to be represented in a paper cut-out.

I wish I knew how to express Jewish embedment, this centuries-long process – in Polish reality, climate and landscape. When a palm stands near potted fern and Hanukkah lamps twinkle beyond frosted windows.

Motifs like light, gate, symbolisms of the menorah, the Tree of Life, Paradise, mythical animals and messianic references fascinate me. In old traditional paper cut-outs proportion, perspective or anatomy did not matter; there was only the Garden of Eden, full of fantastic animals and expressive symbols. I create my own, while searching for my personal Paradise...

Przel./transl. Jan Sielicki



„Polin. Błogosławieństwo pokoju”, 2015 r., papier wycinany, papier czerpany
 Inspirowana polską ludową wycinanką (kurpiowską) i średniowiecznymi rękopisami hebrajskimi.
 Tekst: w centrum – Polin (Polska). Powyżej fragment błogosławieństwa odmawianego za Polskę w synagodze: „Królu królów nad królami, pobłogosław jej i strzeż ją, oddal od niej niedolę i rozpacz i ocal ją. Niech będzie taka Twoja wola. Amen”. Poniżej: „I zamieszkać bezpiecznie na ziemi waszej. I ustanowię pokój na ziemi, i spoczywać będziecie, a nikt [was] nie wystraszy; wypłenię też zwierzęta dzikie z ziemi, a miecz nie przejdzie po ziemi waszej” (Kpł. 26:5-6, tłum. I. Cyłków).

“Polin. Blessing of Peace,” 2015, paper cut-out, handmade paper
 Inspired by Polish traditional paper cut-out from the Kurpie region and medieval Hebrew manuscripts.
 Text: in the centre – Polin (Poland). Above a fragment of the blessing for Poland: “King of Kings, bless her and watch of her; protect her from anguish and save her. Thy will be done. Amen.” And below: “And you shall eat your bread to the full and dwell in your land securely. I will give peace in the land, and you shall lie down, and none shall make you afraid. And I will remove harmful beasts from the land, and the sword shall not go through your land” (Lev. 26: 5-6).

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Płonący IX – Przymierze na wieczność”, 2015 r., papier wycinany
i podpalany, fotografie autorki, tusz, tempera
Tekst: Dziesięć przykazań; w płomieniach „Nie zabijaj. Nie. Nie”.
“Burning IX – Everlasting Covenant,” 2015, paper cut-out, singed,
author's photographs, ink, tempera
Text: The Ten Commandments; in flames: “Do not kill. Don't. Don't.”

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Dom i świat”, 2014 r., papier wycinany, tusz
Tekst w okręgu: „Co robi Najwyższy od czasu stworzenia świata?
Kojarzy małżeństwa”, „Bawi się z Lewiatanem”
(Talmud, midrasze). Po bokach: „Mój ukochany jest mój, a ja jestem jego,
który pasie pomiędzy liliami” (Pieśń nad Pieśniami 2).
Własność Klary Jankiewicz i Tomasza Nowaka
“The Home and the World”, 2014, paper cut-out, ink
In the circle: “What has the Lord been doing since the Creation? Matchmaking,”
“Plays with Leviathan” (Talmud, Midrash). On the sides:
“My beloved is mine and I am his; he browses among the lilies” (Song of Songs 2).
Property of Klara Jankiewicz and Tomasz Nowak.

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„...a ziemia trwa na wieki”, 2015 r., papier wycinany, tusz
Teksty na skale: „Przemija pokolenie i rodzi się pokolenie, a ziemia trwa na wieki”.
Na niebie: „Idzie na południe, a zawraca ku północy, wciąż krążąc idzie wiatr, a po wirach
swoich wraca wiatr” (Kohélet 1).
“...but the Earth Endures Forever,” 2015, paper cut-out, ink
The texts on the rock: “A generation goes and a generation comes, but the earth endures forever.”
In the sky: “It goes to the south and goes around to the north; the wind goes around and around,
and the wind returns to its circuits” (Kohélet 1).

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Zakazane smoki”, 2014 r., papier wycinany
Tekst wewnętrzny: „Z całego serca”
(z modlitwy). Duże litery: „serce”.
Tekst w bordiurze: „Jaki rodzaj smoka jest
zakazany? Rabi Simeon ben Eleazar mówi:
smok z kryzą na szyi. Ale jeśli jest gładki, jest
dozwolony”. „Jeśli ktoś znajdzie przedmiot
z wyobrażeniem słońca, księżycy albo smoka,
wyrzuci je do Morza Martwego” (Talmud,
traktat Awoda Zara).
“Forbidden Dragons,” 2014, paper cut-out
Inside: “From all my heart” (from a prayer).
Large letters: “heart” In the bordure: “How
does the prohibited dragon image look? Said
R. Simeon b. Elazar, it has frills between the
joints”; “If one finds vessels with the image
of the sun, moon, or of a dragon on them,
he must throw them into the Dead Sea”
(Talmud tractate Avodah Zarah).

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Na pograniczu dwóch światów III”,
z cyklu „Dybuk”, 2016 r.,
papier wycinany, gwasz
Tekst: „Czemu i dlaczego upada dusza
wzniosła? Z wielkiej wysokości do głębokiej
otchlani. Do wzlotu trzeba upaść” (początek
„Dybuka” Sz. An-skiego, w sztuce duch
zmarłego Chonona wstępuje w jego
ukochaną Leę). Ptak – symbol duszy.
“Between Two Worlds III,” from the cycle
“Dybbuk,” 2016, paper cut-out, gouache
Text: “Why, oh why did the soul plunge/
from the upmost heights/to the lowest
depths? The seed of redemption is contained
within the fall” (the beginning of An-sky's
“Dybbuk,” translated by Golda Werman. In
the story the ghost of Khonon possesses his
beloved Leah). Bird – a symbol of soul.

Ilustracja
nieдоста́pna
w wersji
internetowej

*„Szukam Raju”, 2014 r., papier wycinany, gwasz
Tekst: Biblijny opis trzeciego dnia stworzenia (Rdz. 1), kiedy to powstał świat roślin, a wedle komentarzy także Raj z Drzewem Życia i Drzewem Wiadomości.
“Seeking Paradise,” 2014, paper cut-out, gouache
Text: Biblical narrative about the third day of Creation (Gen. 1), when plants were created and according to the commentaries also the Paradise and the Tree of Life and the Tree of the Knowledge of Good and Evil.*

Ilustracja
nieдоста́pna
w wersji
internetowej

Ilustracja
nieдоста́pna
w wersji
internetowej

*„Dzień czwarty: światła niebieskie i czas”, 1999 r., papier wycinany, tusz, kaligrafia
Tekst w okręgu: biblijny opis czwartego dnia stworzenia świata. (Rdz. 1). Znak zodiaku z inicjałami hebrajskich nazw miesięcy, częsty motyw polichromii synagog. Według komentarzy rabinicznych czwartego dnia zaczął płynąć czas.
“The Fourth Day: Celestial Lights and Time,” 1999, paper cut-out, ink, calligraphy
In the circle: the Biblical narrative about the fourth day of Creation (Gen. 1). The Zodiac with Hebrew initials for months, a motif often seen in synagogue polychrome. Rabbinical commentaries say that on the fourth day of creation time began to flow.*

*„Niech spłynie zbawienie”, 2015 r., papier wycinany, gwasz
Tekst z modlitwy: „Niech spłynie zbawienie z nieba, łaskawość i zmiłowanie, i miłosierdzie i długie życie dla mistrzów naszych i nauczycieli naszej świętej wspólnoty”. W koronie: „Korona Tory”, „Mizrah”. W płomieniach: „Złota menora” (Wj. 25:31).
Na dole: „Michael”. Dwa ptaki to znak zodiaku; w dekoracji malarskiej synagog przedstawiano tak czasem Bliźnięta w związku z zakazem wyobrażenia człowieka. Własność Naczelnego Rabina Polski Michaela Schudricha
“May Salvation Arise,” 2015, paper cut-out, gouache
From a prayer: “Grace of heavens upon you, kindness and mercy and charity and long life for the masters and teachers of our holy community.” In the crown: “The crown of the Torah,” “Mizrah.” In the flames: “Golden Menorah.” Below: “Michael”. The two birds are a sign of the Zodiac; since depicting human beings was forbidden, such images were sometimes used for the Gemini on synagogue polychrome. Property of the Chief Rabbi of Poland Michael Schudrich*

Ilustracja
nieдоступna
w wersji
internetowej

„Siedem lamp i oczy Pana”, 2012 r., papier wycinany
Inspirowane wizją menory i drzew oliwnych z Księgi Zachariasza.
Tekst: „Widzę, oto jest świecznik cały ze złota...
Te siedem lamp to oczy Pana; one to przepatrują całą ziemię” (Zach. 4:2 i 4:11).
“Seven Lamps and the Eyes of the Lord,” 2012, paper cut-out
Inspired by the vision of the menorah and olive trees from the Book of Zechariah.
Text: “I see, and behold, a lampstand all of gold... These seven are the eyes of the Lord,
which range through the whole earth” (Zech. 4:2 and 4:11).

Fotografie / All photos by Edward Koprowski

MONIKA KRAJEWSKA

mieszka w Warszawie. Prowadzi warsztaty i wykłady ukazujące tradycję żydowską poprzez sztukę, m.in. w Centrum Kultury Jidysz i w szkole Lauder-Morasha w Warszawie oraz na festiwalach kultury żydowskiej. Jej fotografie i komentarze prezentowane są m.in. w Muzeum POLIN, a wycinanki m.in. w PME. Znajdują się także w zbiorach prywatnych. Wiele jej prac powstało z okazji narodzin, uroczystości bar micwy i bat micwy oraz ślubów w rodzinach przyjaciół. Darem autorki są też mizrachy (tablice na wschodnią ścianę) w dwóch warszawskich synagogach. Jest członkinią Guild of American Papercutters.

MONIKA KRAJEWSKA

lives in Warsaw. She conducts workshops and lectures presenting Jewish tradition through art, for example in the Centre for Yiddish Culture, Lauder-Morasha School in Warsaw and various Jewish festivals. Among others, her photos of cemeteries are displayed in the POLIN Museum and paper cut-outs in The State Ethnographic Museum in Warsaw. Many works are owned by private collectors and a lot were created for specific occasions, like births, bar mitzvah, bat mitzvah or weddings. The artist also gifted her mizrachs (tablets for eastern wall) to two synagogues in Warsaw. She is a member of the Guild of American Papercutters.